

O našim grbovima

Mile Dupor, Korčula

I velike svjetske imperije dadu se dobro organizirati bez potrebe grba. Pa ipak tradicija i politički osjećaj toliko su jaki da svaka država, grad, pa i društvena organizacija bira sebi neki simbolički znak. Iz ognja velikog nikla je naša nova državna organizacija i, bez oslonca na stare simbole, stvorila sasvim novi državni grb od 5 ujedinjenih plamenova. Obratno, stara Jugoslavija prihvaća dva starija grba i jedan izmišljeni, i svu tu kombinaciju stavlja u grudi dvoglavog orla — simbola razjedinjenog rimskog carstva.

Kroz čitavu historiju vidimo grbove i zastave, pa ipak — i pored logomanija — još nemamo heraldologiju tj. nauku o grbovima! Postoji doduše, uglavnom jedno, djelo u tom smislu: De armis et insigniis od Bartolusa u 14. vijeku. Ali to su tek pravila kako se sastavljaju grbovi iz križeva, polja, stiliziranih figura i 7 heraldičkih boja. Herold je u Srednjem vijeku najprije glasnik, ceremonijalmajstor, zatim odobrava i vodi turnire, a na kraju i poetski opisuje grbove plemića što se nazva heraldika. Samo ime grb dolazi od njemačkoga Erbe što znači nasljedstvo.

Grbovi imaju svoju zanimljivu historiju, ali Srednji vijek je inače dezintegracija i pomračivanje starih gnoza, težnja da se nešto tamno prikaže još tamnijim. Porjeklo grbova stoji negdje daleko u prošlosti, Bartolusa moramo preskočiti.

Već hrvatski grb seže negdje daleko u prošlost i teško mu je dešifrirati simboliku. Predkosovska Srbija nema svoga grba, ali srpski grb — kako ćemo vidjeti — nosi sintezu starih gnoza. Međutim kosovski knez Lazar Hrebljanović imao je svoj plemićki grb u stilu nauke Bartolusa.

Vjerojatno najstariji grb ima danas najstarija carevina Japan. Ne manje, a možda i više, je star koreanski grb. Stari Egipat i Perzija imaju kao politički simbol Bika. Nekad samo rogove među kojima je Sunce. U najstarije doba države i gradovi imaju svoga boga zaštitnika. Armije u pohodu nose njegov lik, bojna se sreća njemu pripisuje, pokoreni narod priznava novoga boga. Tu bi, po prilici bio izvor grbova.

Koliko je poznato tačnije, Južni Egipat je imao za grb biljku ljlilan, Sjeverni papirus. Babilonski kraljevi Mesilina, Entemena, i dr. imaju orla, Grad Lagaš imade orla sa lavljom glavom, Elam je imao orla koji progoni patke itd. Zanimljivo je da su Hetiti imali dvoglavog orla, navodno primljenog od Babilonaca. Dakle nešto slično kao tolike države na liniji rascjepa famoznog rimskog orla (Aquilla).

Gledamo li bolje, u svim grbovima starih imperija (a zbog jake tradicije i tolikih novih) prevladavaju simboli stiliziranih ljudi, životinja, biljaka, sunce, mjesec, zvijezde, bik a naročito 'lav i orao. Razumljivo, ovi posljednji odlično simbolizuju vojnički polet i državničku moć. A da li je samo to?

Poznato je da drevni narodi nisu ništa konstruisali nasumce. Sve je bivalo po nekom višem receptu, oslonjeno na neki kosmički obrazac, na stazu ekliptike, 4 glavna božanstva, 4 položaja sunca, i sl. Na 4 glavna položaja zodijaka stoje oduvijek simboli: čovjek, bik, orao, lav. Pri otkopavanju grada Asura nalaze se baš takvi stilizirani ogromni likovi, koje su nazivali Karubui što znači čuvari. (Odatle i biblijske riječi kerubini, heruvimi). Egipatska sfiga je komponovana baš od ova 4 simbola, i ne zaboravimo da su nju Egipćani zvali Hu što znači čuvar. Sveti nebeski čuvari treba dakle da štite državu. Prvi bedem Babilona zove se Imgur-Bel, Pomozi bože, a potonji Nimiti-Bel, Zaštitni bože!

Da se naglasi općekosmički značaj kralja kraljeva, velike imperije, samodržavlja, stavlja se 4 polja i sva 4 sveta znaka. Radi lakšeg pisanja ideogramima, umjesto likova stavlja se znaci odgovarajućih planeti, što se za ono doba smatra kao vrlo logično. U daljem obožavanju dva glavna tijela nebeska stavlja se zatim u gornja polja dva sunca a u donja dva mjeseca.

Kad je kršćanstvo u borbi protiv poganštine uznapredovalo i stara spoznaja tamnila, tradicija je sačuvala pisanje 4 mjeseceva srpa tek da se ispune 4 prazna polja.

Južni Slaveni primaju ovakve tvorevine preko Bizanta. U knjizi J. Smodlake »Zemlje Južnih Slavena i njihovi grbovi oko godine 1330.« čitamo da je neki Španjolac obilazio naše zemlje i opisao bizantski grb toga doba: zlatni krst i 4 karike lanca, u svakom polju po jedna. Karike su bile napuknute, dakle mjesечеvi srpovi, inače bi ih opisao kao prestene. Bizant je važio kao svjetska, kosmička, imperija i hvatao je tu drevnu opću simboliku pa iako se davno zaboravio sav značaj tih simbola. Takvu je težnju ispoljavao i Dušan Silni koji se dosljedno tome dao nazivati Sevastokrator. Grb se nekako neslužbeno provukao kroz tursko robovanje i javlja se u I srpskom ustanku. Karike se nazivaju ognjila. Žefarović u Stematografiji piše: »Krst očila Serbii stojati radi krsta vo otečestva...« U jeku borbe netko je to protumačio kao četiri slova C: Samo Sloga Srbina Spasava.

Ovaj, ustvari bizantinski grb, službeno prisvaja Patrijaršija 1716. godine prilikom prelaza u Srijemske Karlovice. Kao grb srpske države postaje tek dekretom Miloša Obrenovića 1838. oslanjajući se dalje na drugi elemenat Bizanta — dvoglavog orla.

A sad nešto zanimljivije. Srpske države Rama, Fojnica, Hum, viju crveno-bijelo-plavu zastavu, dakle sadanju hrvatsku. Hrvatski knezovi davno prije Kosova drže srpski grb, dokumenat u muzeju Knina. Knez Mutimir oko 900. godine ima unakrsno polje sa pticama i 4 imitacije mjesečevih srpova. Knez Branimir oko 880. mjesto sunca su dvije ptice a dolje dva mjeseca. Kršćanska revnost je postepeno istisla poganštinu i stavlja ptice kao simbol krotkosti.

Međutim, prije rata novinar Bruno Lorini nalazi još stariji i originalu najvjerniji primjerak srpskog grba kod

hrvatskog kneza Miroslava godine 845. kao što to piše na vratima crkvice u selu Tukljača kod Biograda n/m. Na tom kamenu je hrvatsko pletivo, stablo života, pelikan i — srpski grb, — najstarije redakcije: u gornjim poljima 2 sunca, u donjim 2 mjeseca. To je preostalo iz apokrifnog doba dok kršćanstvo nije obračunalo sa poganštinom, doba kada Hrvati i Srbi nisu imali vjerskih razlika. Možda Tukljača ima veze sa doseljenicima iz Duklje. Ali znaci hrvatske ornamentike su očiti. Crkvicu je dao sagraditi hrvatski admiral lički plemić Nikola Mogorović. Prag te ruševne crkvice prenijet je 1935. u muzej Biograda n/m, i ukoliko ga okupacija nije uništila još bi trebao biti tamo. Tako stara hrvatska prijestolnica Biograd n/m. čuva zanimljiv dokumenat prijestolnom Beograd. Biograd n/m spaljen je na prevaru u dane uskrsnuća 9. aprila 1126.; Beograd je mučke zapaljen za odmazdu 6. aprila 1941. Plamen je povezo sudbine i tradicije.